

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ ПІДПРИЄМСТВ

Розглядається сучасний стан розвитку зовнішньоекономічної діяльності, розкриваються позитивні та негативні результати діяльності в умовах економічної кризи. Зроблено огляд динаміки експортно-імпортних операцій та проаналізовано чинники, що впливають на неї. В статті виділені основні акценти в зовнішньоторговельній політиці України як інструмента структурної перебудови економіки.

Рассматривается современное состояние развития внешнеэкономической деятельности, раскрываются положительные и отрицательные результаты деятельности, в условиях экономического кризиса. Сделан обзор динамики экспортно-импортных операций и проанализированы факторы, влияющие на неё. В статье выделены основные акценты во внешнеторговой политике Украины, как инструмента структурной перестройки экономики.

Modern development of foreign economic activity status is examined, the positive and negative results of activity open up, in the conditions of economic crisis. The review of dynamics of export-import operations is done and factors which influence on it are analysed. Recommendations are given in the article, in relation to the selection of basic accents in the foreign trade policy of Ukraine, as an instrument of the structural re-erecting of economy.

Ключові слова: валютний курс, експортно-імпортні операції, зовнішньоекономічна торгівля, конкурентоспроможність, надходження, сальдо, торговельний баланс, потенціал, субсидування.

Однією з форм здійснення зовнішньоекономічної діяльності (далі ЗЕД) є зовнішня торгівля. Вона відіграє значну роль у підвищенні економічного добробуту держави, поліпшенні рівня життя населення і зміцненні становища держави на світовій арені. Експортні операції як складова частина зовнішньої торгівлі є найважливішим джерелом одержання прибутку держави. Досягнення максимальної ефективності експортних операцій, а отже, максимізація прибутку можлива з використанням знань і досвіду, накопичених протягом тривалого часу.

Визначенню ефективності ЗЕД приділяли увагу такі вітчизняні вчені, як А.А.Мазаракі, А.П.Лозенко, М.В.Багрова, О.І.Кириченко, А.М.Герасимович. Вони досліджували певні підходи щодо визначення ефективності ЗЕД на рівні окремого суб'єкта або окремої операції, але одночасно не розглядали макропроцеси, які мали вплив на цей суб'єкт. Науковці найчастіше досліджують теоретичний аспект контролю ЗЕД, не приділяючи достатньої уваги практичним проблемам, що виникають у господарюючого суб'єкта.

У вищезазначених працях не конкретизовано самого процесу дослідження ефективності ЗЕД на підприємстві та впливу змін зовнішньоекономічного середовища на успішність функціонування ЗЕД в організації, що і буде розглянуто в даній статті. Особливо гостро ця проблема впливу макросередовища постала сьогодні, коли Україна намагається усунути проблеми, що виникли в зв'язку зі світовою економічною кризою.

Визначення стану ЗЕД в Україні, його позитивні та негативні риси і напрями їх удосконалення.

Ефективний розвиток будь-якої країни неможливий без здійснення інтеграційних процесів та розвитку економічних зв'язків з іншими країнами. Вони повинні здійснюватись як на рівні держави в цілому, так і на рівні окремих підприємств.

Традиційною і найбільш розвиненою формою міжнародних економічних зв'язків є міжнародна торгівля, тому вона виступає основною складовою зовнішньоекономічної політики держави.

Розвиток зовнішньої торгівлі, зокрема нарощування експорту країни на світовому ринку, збільшення або, принаймні, збереження його питомої ваги у світовій торгівлі є надзвичайно важливим чинником функціонування національної економіки будь-якої держави.

Для України в сучасних умовах головним напрямком розвитку інтеграції в світове товариство є проведення зовнішньоторговельних операцій. Експортний потенціал України визначається обсягами товарів і послуг, які можуть бути вироблені в економічній та соціальній сферах і реалізовані на світовому ринку з максимальною користю для країни. Як відомо, Україна завжди мала досить значний експортний потенціал. Головним чинником, який впливає на розвиток цього напрямку, є державна політика, здійснення стимулювання операцій експорту або імпорту за рахунок оптимізації податкової системи. В більшості країн світу перевага надається експортному напрямку. Результати зовнішньоекономічних торговельних операцій в Україні за останній рік наводиться нижче.

Обсяг експорту товарів та послуг України за 2009 р. становив 49223,7 млн. дол. США, імпорту – 50604,4 млн. дол. Порівняно з 2008 р. експорт склав 62,5%, імпорт – 55%. Від'ємне сальдо зовнішньоторговельного балансу країни становило 1380,7 млн. дол. Варто зазначити, що у 2008 р. сальдо зовнішньоторговельного балансу країни мало також від'ємне значення – 13307,6 млн. дол. Обсяг експорту товарів (за мінусом послуг) за 2009 р. становив 39702,9 млн. дол. США, імпорту – 45435,6 млн. дол., що складало відповідно 59,3% та 53,1% від обсягів попереднього року. Від'ємне сальдо зовнішньої торгівлі товарами становило 5732,7 млн. дол. (за 2008 р. – також від'ємне 18580,9 млн. дол.).

Зовнішньоторговельні операції товарами Україна здійснювала з партнерами з 213 країн світу. До країн Співдружності Незалежних Держав (далі СНД) було експортовано 33,9% усіх товарів, до країн Євросоюзу (далі ЄС) – 23,9% (у 2008 р. – відповідно 34,6% та 27,1%). Російська Федерація (далі РФ) залишається найбільшим торговельним партнером України. Співвідношення торговельного обороту з країною виглядає таким чином: 21,4% експортних та 29,1% імпортних поставок.

Серед головних торгових партнерів у 2009 р. порівняно з 2008 р. зросли експортні поставки до Китаю – у 2,6 раза (ріст обсягу відвантажень відбувся за рахунок збільшення поставок чорних металів, а також руд, шлаків і золи) та Індії - на 14,6% (ріст обсягу відвантажень відбувся за рахунок збільшення поставок жирів і олій тваринного або рослинного походження та чорних металів). Зменшився обсяг експорту до Італії і склав 42,2% порівняно з аналогічним періодом 2008 р., Туреччини – 45,9%, РФ – 54%, Білорусі – 59,8%, Німеччини – 67,9% та Казахстану – 77,4%.

Якщо аналізувати структуру експорту, то варто зауважити, що в загальному обсязі експорту товарів порівняно з 2008 р. збільшилась частка зернових культур, механічних та електричних машин, жирів і олій тваринного або рослинного походження. Проте зменшилась частка чорних металів, енергетичних матеріалів, нафти та продуктів її перегонки, виробів з чорних металів, добрив, залізничних та трамвайних локомотивів.

Із країн СНД було імпортовано 43,3% усіх товарів, із країн ЄС - 33,9% (у 2008 р. - відповідно 39% та 33,8%). Варто зауважити, що в 2009 р. зменшились обсяги імпорту товарів з усіх найбільших торгових партнерів. Якщо розглядати імпорт товарів у розрізі контрагентів, то картина виглядатиме наступним чином: поставки з Китаю становили 48,8% від обсягів 2008 р., Польщі – 50,7%, Німеччини – 53,8%, Білорусі – 60,3%, Казахстану – 65,2%, РФ – 68,2%, Узбекистану – 77,5%.

У загальному обсязі імпорту товарів збільшилась частка енергетичних матеріалів, нафти та продуктів її перегонки, електричних машин, полімерних матеріалів, пластмаси, фармацевтичної продукції, паперу та картону. Зменшилась частка механічних машин, наземних транспортних засобів, крім залізничних, чорних металів.

Протягом тривалого періоду залишається нераціональною товарна структура українського експорту, яка є монотоварною, сировинною і має напівфабрикатний характер експорту.

Обсяг експорту послуг України у 2009 р. становив 9520,8 млн. дол. США і щодо 2008 р. склав 81,1%, імпорту – відповідно 5168,8 млн. дол. і 79,9%. Позитивне сальдо зовнішньої торгівлі послугами становило 4352 млн. дол. (у 2008 р. – 5273,3 млн. дол.).

Зовнішньоторговельні операції послугами Україна здійснювала з партнерами із 218 країн світу. До країн СНД експорт послуг становив 40% від загального обсягу експорту, до країн ЄС – 31,4% (у 2008 р. – відповідно 36,6% та 34,6%). Варто зауважити, що РФ залишається в сфері послуг найбільшим торговельним партнером України. Таким чином, її частка становить 36,3% від загального обсягу експорту та 12,6% імпорту послуг. Серед найбільших торгових партнерів у 2009 р. експорт послуг найбільше зменшився до РФ – на 10,4%, Швейцарії - на 51,3%, Кіпру - на

28,2%, Німеччини – на 32,5%, Сполученого Королівства – на 22,5%.

Оснoву структури зовнішньої торгівлі послугами України, як і раніше, становлять транспортні, різні ділові, професійні та технічні, фінансові.

Порівняно з 2008 р. зменшився експорт послуг трубопровідного, залізничного транспорту, різних ділових, професійних та технічних послуг, допоміжних транспортних послуг, послуг з подорожей та послуг повітряного транспорту. Із країн СНД отримано 15,1% усіх послуг, із країн ЄС – 58,1% (у 2008р. – 16,5% та 59,3%). Порівняно з 2008 р. обсяги імпорту послуг майже з усіх найбільших торгових країн-партнерів зменшилися: з РФ – на 27,1%, Сполученого Королівства – на 25,8%, Німеччини та Сполучених Штатів Америки – по 29,1%, Польщі – на 50,2%, Австрії – на 32,2%. Зменшився імпорт різних ділових, професійних та технічних послуг, послуг залізничного, повітряного транспорту, фінансових послуг, послуг транспортування, комп'ютерних. Одночасно збільшилися обсяги отриманих державних та будівельних послуг.

ЗЕД України має бути такою, щоб експорт та імпорт товарів і послуг відповідали стратегічним інтересам держави й були економічно вигідні для власних виробників. Це може бути досягнуто за рахунок різних заходів:

1. Підвищення конкурентоспроможності продукції вітчизняного виробника і, в першу чергу, це стосується технічно складних товарів. Досягнення позитивних результатів можливе за рахунок впровадження нової техніки та новітніх технологій. Головна увага має приділятися фінансуванню в інтелектуальну власність та інноваційну діяльність. Доцільно створити розгалужену систему зовнішньоторговельних організацій, представництв, торгових домів, які б займалися проблемами просування товарів на світові ринки, рекламою, виставками та реалізацією продукції українських підприємств.

2. Поступова стабілізація валютного курсу гривні до інших валют світу. Потрібно здійснити поступовий перехід від орієнтації на долар США та переорієнтувати свою ЗЕД на розрахунки в євро. Дане рішення викликане тим, що Україна знаходиться територіально в європейській зоні і головний зовнішньоекономічний оборот здійснюється з країнами СНД та Європи. Тому переорієнтація на цю валюту матиме позитивний вплив у подальшому на економіку країни, оскільки економічні зв'язки України з європейськими країнами поступово міцніють.

3. Одним з напрямків може бути створення на території України вільних економічних зон для ЗЕД. Проте варто вжити низки заходів для того, щоб такі зони не перетворилися в звичайні пункти з вивозу та ввезення на територію України різних товарів. Тому необхідно утворити достатньо ефективну систему контролю і, в першу чергу, за переліком товарів, які йдуть на експорт або імпортуються в Україну.

4. Змістовний перегляд імпоротної політики держави. Потрібно

відмовитись від імпорту тих товарів, що можуть бути виготовлені вітчизняними підприємствами. Особливо це стосується різних харчових продуктів, надання послуг тощо. Серед економічних методів найбільший ефект може бути досягнутий при застосуванні державного замовлення або надання дотації на товари, які мають найвищу якість.

5. Держава повинна забезпечити експортерам протекціоністський захист на всіх рівнях: юридично-правовому, міжнародно-політичному та рекламно-пропагандистському. Вона має організувати кредитування й підтримку експортерів конкурентоспроможних на світовому ринку товарів, створити орган зі страхування експортних операцій та інвестицій. Дуже важливим і ефективним чинником має стати фіскальна політика держави в ЗЕД. Необхідно, щоб держава проводила пряме й непряме субсидування, надання державних експортних кредитів. У випадку зростання дефіциту торговельного балансу держава, стимулюючи експорт і обмежуючи імпорт, сприяє скороченню товарного дефіциту.

6. Вкрай необхідно вжити заходів для утворення економічного середовища, привабливого для вкладання інвестицій в економіку держави та в різні підприємства, та ширшого залучення іноземного капіталу. Проте при здійсненні кожного фінансування варто прораховувати ефект, який при цьому може бути досягнутий.

ЗЕД України має бути такою, щоб експорт та імпорт товарів і послуг відповідали стратегічним інтересам держави й були економічно вигідні для власних виробників. Отже, можна зробити висновок, що активна зовнішньоторговельна політика може стати дієвим інструментом структурної перебудови економіки, підвищуючи ефективність і конкурентну спроможність національного виробництва. Подальший розвиток ЗЕД вимагає цілеспрямованого системного підходу у створенні експортного потенціалу.

Список використаних джерел:

1. Голов С.В. Проблеми та перспективи реформування бухгалтерського обліку в Україні / С.В.Голов // Бухгалтерський облік і аудит. – 2008. – № 11. – С.15-23.
2. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств : [Опорний конспект лекцій для студентів усіх форм навчання] / О.П. Гребельник , Т.В. Гніденко, О.О. Донченко, Ю.О. Олейніков. – К.: КДТЕУ, 2007.- 334с.
3. Закону України "Про зовнішньоекономічну діяльність" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL : <http://www.liga/kiev/ua>.
4. Урядовий кур'єр. Економіка України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukurier.gov.ua/index.php?articl=1&id=10263>. – Назва з екрана.